

Hagsätra Centrum 50 år

Kort Historik om Vantör

Många gravfält och boplatser vittnar om att stora delar av nuvarande Söderort var koloniserat under förhistorisk tid. Fram till en bit in på 1400-talet kallades dagens Söderort för socknen Ovantör. En "tör" var då ett stort hinder i naturen, ett berg, ett kärr eller ett skogsbälte. Tören i det här fallet var Hanvedenskogen och området ovan den fick således namnet Ovantör. Så småningom försvann det inledande O-et. Det finns andra teorier om hur ordet Vantör bildades men ingen av dem övertygar mer än denna.

När socknens kyrka hade brunnit påfallande många gånger, döptes den och hela socknen om till Brännkyrka. Ända fram till sent 1800-tal var Vantör ren landsbygd med skogar, åkrar, ängar och enstaka torp.

Brännkyrka socken inkorporerades med Stockholms stad år 1913.

År 1941 togs beslutet i Stockholms stadsfullmäktige att en tunnelbana skulle anläggas för att binda samman de södra och västra delarna av staden med centrum. Det var den kände arkitekten och, från år 1944 stadsplane-direktören i Stockholm, Sven Markelius, som ledde utbyggnaden av 1950-talets tunnelbaneförstäder.

Sedan 1955 bor det fler stockholmare i ytterstaden än i innerstaden.

Vantör lever kvar i vår tid som en gata, en kyrka, en församling och ett stadsdelsområde med fem stadsdelar. Bandhagen, Högdalen, Rågsved, Hagsätra och Örby.

Hagsätra var ända fram till sent 50-tal rena landsbygden. Torpet Hagsätra har tillhört Älvsjö gård/säteri sedan 1500-talet. Genom åren under namn som Alsätra, Axsätra, Uppsätra m fl.

Sigfrid i Axsäter omtalas 1627 i en boskaps- och utsädeslängd för Huddinge och Brännkyrka.

Första kartan där Axsätra återfinns är från 1712. En karta från 1803 redovisar två torp som antagligen var Stora och Lilla Hagsätra.

Staden förvärvade området 1930 och efter att stadsfullmäktige godkänt en generalplan 1956 började området byggas 1957. I området ingick även torpet Ormkärr. I början diskuterades huruvida hela området skulle heta Ormkärr men det ansågs inte som passande då namnet kunde associera till ett ormriskt och sankt område. Varför en del av området ändå fick heta Ormkärr förtäljer icke historien.

Enligt historien sägs det att heta strider utkämpades på Ormkärrs gård samtidigt med slaget vid Brunkeberg

Hagsätra

Hagsätra bildades den 1 januari 1959 och marken togs från stadsdelarna Älvsjö och Rågsved som därmed tillsammans blev 170 hektar mindre. Staden hade köpt marken 1930 av familjen Lagerbielke på Älvsjö gård.

Generalplanen från 1953 för Rågsved och Hagsätra som ratades i sin helhet, kom ändå att följas i Hagsätra. Den var till stora delar ett verk av stadsplanekontorets Josef Stäck och 1965 var i stort sett allt färdigt.

Hagsätra fick några tydliga särdrag.

De inblandade byggbolagen var inte bara de gamla vanliga kommunala jättarna, utan också betydligt mindre privatbolag fick en chans.

Dessutom överläts hela centrum i privata händer, både själva byggandet och det framtida ägandet.

Ormkärrens torp

Familjen Johansson med sina 7 barn utanför torpet Hagsätra 1903. Augusta Johansson, gift Forsberg, blev med sin man den sista brukaren av torpet under Älvsjö Gård. År 1931 dog maken och hustrun med tre söner skötte gården till 1938. Fotot är taget av Karl Gustav Forsberg

Ett av de torp som levde kvar längst i området, var Lillhagens Torp. Det revs så sent som i början av sextiotalet. Det låg söder om järnvägsövergången vid Nynäsbanan. På bilden ser vi Evelyn och Hjalmar som bodde där 1906-1908

Hagsätra gård 1926. Familjen Forsberg samlad framför boningshuset

Midsommarfirande på platsen där Hagsätra Gård var belägen, mellan Älvsjöbadet och Hagsätra IP. Fotot är taget i riktning mot Örby

Vad gäller den allmänna estetikens anslog man, enligt årsboken Byggmästaren, "en modernistisk ton i arkitekturen med stora fönsterytor och balkonger mot sydväst, plana tak och ljusa fasader av ädelputs". Ett distinkt inslag blev den mycket långa rad av tjugotalet snedställda stora skivhus som byggdes längs Vintrosagatan och Skyllbergsgatan. Också vid Huddingevägen och Ormkärrsvägen radades stora bostadshus upp som tillsammans rymde flera tusen invånare.

Hagsätra kom att få 23 gator inom sina 44 kvarter, varav 14 som både börjar och slutar där och som döptes efter socknar och gods i Närke.

Stadsdelens barn har två skolor att välja mellan, åtminstone upp till klass 6. Hagsätraskolan, Glanshammarsgatan 11-15, byggdes 1962 och de första eleverna kom dit till höstterminen samma år. Den ritades av i Vantör välbekante Sture Frölén och har i dag 515 elever från förskoleklasser till och med nior.

Skolans högstadiedel övertog 1976 lokalerna från då avverkade Hagsätra gymnasium, som byggdes året efter Hagsätraskolan efter ritningar av samme Frölén. Ormkärrsskolan vid Fjugestagränd 20 är nu en annexskola till Hagsätraskolan. Den tog emot sina första elever hösten 1964, ritades av Peter Bjugge och undervisar nu 144 elever från förskola till och med årskurs 5.

Fram till 1958 hade man under många decennier nått Hagsätraområdet via SJ:s bussar på Huddingevägen, varav linje 8 hade flest avgångar. Därefter kunde man under ett par år ta matarbuss 192 från Högdalen och slutligen fick Hagsätra en egen T-banestation den 1 december 1960.

De stora inflyttningsåren är 1958, 1959 och 1960 då Hagsättras befolkning gick från noll till 9 584.

Rekordsiffran är från 1965 då 11 221 stockholmare bodde i stadsdelen.

Linje 19 som gick mellan Slussen och Örby

Byggandet av centrum och apotekshuset

Älvsjöbadet

Midsommaren 1938 öppnade Älvsjöbadet i det som skulle bli Hagsätra och lockade därefter tusentals besökare varje hyfsat solvarm sommardag. Men ännu sommaren 1952 var de fyra stadsdelarnas, Bandhagen, Rågsved, Högdalen, Hagsätra, sammanlagda invånarsiffra noll. Tio år senare bodde 47 000 stockholmare här.

Många förknippar säkert Hagsätra med Älvsjöbadets bassänger och gräsmattor. Från början, sommaren 1938, var det dock sand runt plaskdammen och den djupa bassängen med hopptorn, mellanbassängen byggdes först under sent 1940-tal. Nästan 20 000 kvadratmeter anslogs till projektet. Bassängen var ett tråg av armerad betong med högsta tänkbara täthet och botten gjordes en halv meter tjock och vilade på ett stort antal till berget nedförda pelare.

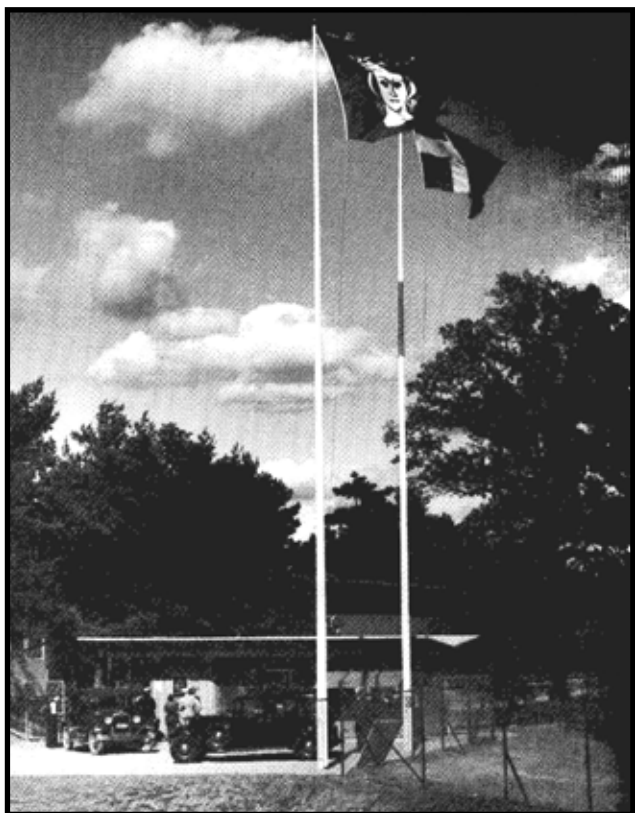
Den gjöts vid ett enda tillfälle av tre arbetslag som jobbade i skift. Arbetet tog 80 timmar, från morgonen den 24 januari till kvällen den 27 januari 1938. Tre veckor senare testades bassängen och visade sig behålla vattnet alldeles utmärkt. Allt som allt kostade anläggningen 327 000 kronor. Invigningen hölls den 22 juni och uppmärksammades i Stockholmspressen.

Vid entrén stod en kassakiosk och en liten hytt för försäljning av badattiraljer. Omklädnadsbyggnaden hade två våningar varav den nedre rymde 30 enskilda hytter för män och kvinnor. I dessa fanns en lucka som bara kunde öppnas av garderobiären på andra sidan "som kallas genom en i luckan anbragt signalkiva". Övre våningen var till för dem som bytte om tillsammans med andra. Maxkapaciteten var 1 400 gäster på plats samtidigt och de flesta förväntades förstås handla i

serveringsbyggnaden som stod på samma plats som dagens kiosk. Badets skötsel finansierades till stor del av entréavgifter och vinsten på serveringen. Den stora bassängen var ursprungligen en meter djup i ena änden och 4,5 meter djup under hopptornet. Ungefär vid mitten av bassängen började golvet sluta ned till sin djupaste del. En tragisk drunkningsoflycka under 1980-talet gjorde att man fyllde ut den djupa delen och följaktligen tog bort trampolinen och hopptornet med sina avsatser vid tre och fem meter.

Under marken vid hoppställningen byggde man 1938 ett ventilerat filterrum som bytte allt vatten på 7-8 timmar. Vattnet renades med "de allra modernaste metoder" vilket innebar aluminiumsulfat och klogas. En 850 meter lång ledning hade dragits ned till Älvsjövägen för badets huvudavlopp.

Första sommaren kom 49 734 personer till badet, toppdagen var den 31 juli med 2 097 gäster. Arkitekterna till denna Söderortsoas hette Nils Ahrbom och Helge Zimdal.

Entrén till Älvsjöbadet juni 1938

Hagsätra Centrum

De två centrumbyggnaderna och skivhusen med bostäder strax intill hade ritats av dansken Hack Kampmann för privata AB Hagsätra Centrum, ett bolag i vilket sju byggmästare hade gått samman.

Ovanligt för tiden var att det i centrum bara fanns låga butikshus som hade grupperats runt ett större torg. Mitt på torget stod fyra glaspaviljonger under ett gemensamt tak med en damm i mitten. "Näcken".

Paviljongerna revs i början av 1990-talet då stora delar av centrum byggdes om och däckades över. Samtidigt förtätades det med höghus på de tidigare stora parkeringsplatserna.

I dag ägs och förvaltas Hagsätra Centrum av Ikano Bostad, som också äger och förvaltar drygt 1 800 lägenheter i Vantör.

"Näcken" skapades av konstnären Bror Marklund

Invigning av Hagsätra Centrum

Den 2 oktober 1960 invigdes Hagsätra Centrum. En jättelik folkfest med tal av borgarråd och andra inbjudna Honoratiorens.

Musik, sång och övriga artistframträdanden satte sin prägel på tillställningen.

I folkvimlet fångade fotografen dels personer på torget men också på taket av Landelius konditori, numera Restaurang Trevi.

Hagsätra kapells kyrkklockas historia

När Hagsättras gamla kapell invigdes i oktober 1960 så fanns här ingen kyrkklocka, men det pågick en insamling och redan till julen fanns klockan på plats på den avsatta kyrktomten på berget vid tunnelbanestationen.

En klockstapel som fanns vid

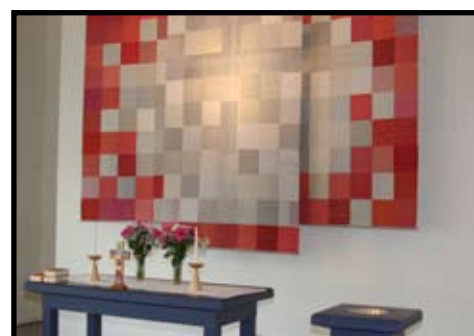
kyrksalen på Sjösavägen flyttades till Hagsätra och på julaftonen. 1960 invigdes kyrkklockan av dåvarande kyrkoherden Wilhelm Schröder. Ringningen skedde för hand och sköttes av ett frivilligt ringarlag på c:a 10 personer som ringde var sin vecka. Det ringdes in till helg och gudstjänst fram till slutet av 1970-talet då klockstapeln började bli "skröplig" och risken var stor att den tunga klockan skulle ramla ner. Stapeln revs och klockan togs ner och förvarades i Vantörs kyrka,

först vid entrén till pastorsexpeditionen, senare i en låda i kyrkans källare. Diskussioner fördes under åren, om byggnad av en ny klockstapel men ingenting hände. När Hagsättras nya kapell invigdes blev frågan åter aktuell och klockstapeln kom på plats i Hagsätra Centrum.

Det var en glädjens dag i Hagsätra Kapell den 18 september 1994 då kyrkklockan och den nya klockstapeln invigdes.

På besök i Hagsätra kapell Caroline Krook biskop för Stockholms stift åren 1998-2009 och vår präst Mats Johansson

Triptyk och altarmatta som hänger i Hagsätra kapell, skapat av konstnärinnan Åsa Mattsson

Biblioteket

Biblioteket i Hagsätra Centrum har funnits i 50 år. Det låg ursprungligen i en mindre lokal vid den stora bilparkeringen men ligger sedan 18 år tillbaka centralt i centrum.

I den stora lokalen finns 16 000 media för barn och vuxna på olika språk.

Dessutom finns ett antal CD-skivor, ljudböcker, språkkurser samt tidskrifter som du kan läsa på plats eller låna hem äldre nummer av.

För de som inte kan läsa vanliga böcker finns möjlighet att låna speciella talböcker. När man skriver in sig, vilket är gratis får

man en "pin-kod" därefter kan man låna och reservera böcker även hemifrån.

Här finns datorer som du kan boka för en ½-timmis Internetanvändning.

Hagsätra IP

Idrottsplatsen togs i bruk i slutet av 1960-talet och är en viktig samlingsplats för de närliggande stadsdelarnas ungdomar. Största nyttjare är Rågsveds IF som på uppdrag av förvaltningen även svarar för driften av anläggningen.

Förutom Rågsveds IF och andra föreningar, nyttjas anläggningen av närliggande skolor.

Friidrottsanläggningen innehåller löpning på fyra rundbanor (sex banor på upploppet). Ytorna har iordningställts för längdhopp, tresteg, kula, höjd- och stavhopp.

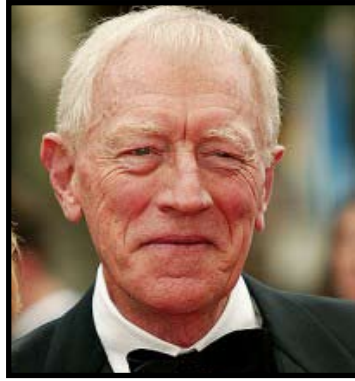
I och med att naturgräs nu ersatts med konstgräs kommer nyttjandet av fotbollsplanen att öka med 17-20 timmar per vecka under hela den snöfria årstiden. Stadsbyggnadskontoret upprättade en ny detaljplan

över Hagsätra idrottsplats m m. Detaljplanen vann laga kraft under 2004.

I samband med stadens arbete med att ta fram nya bostäder inom olika stadsdelar kom dåvarande gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret och idrottsförvaltningen överens om att låta exploatera vissa delar av Hagsätra idrottsplats. Som kompensation erhöll förvaltningen 17,5 mnkr för att upprusta och modernisera idrottsplatsen och främst verksamhetsytorna.

Biografen Focus

Max Von Sydow

Anna Lindh

En av Stockholms äldsta förortsbiografer FOCUS låg i Hagsätra centrum.

I samband med centrumets invigning, invigdes även biografen och man visade "Kärlekens decimaler" med Hasse Ekman, Eva Henning och Stig Järrel. Invigningstalare var Max Von Sydow.

Vid detta tillfälle hade biografen 459 platser.

Ägaren SF, Svensk filmindustri, lade ned verksamheten 1977.

Man överlät ägandet till RIF, Rågsveds Idrottsförening. Verksamheten drevs då av Klas Abrahamsson och Roland Öhrn i förhoppning att ett eventuellt överskott skulle inbringa medel till ungdomsidrotten i området.

Den 7 dec 1978 ombildades ägandet till Folketshusföreningen Focus. Fortfarande i RIF's regi.

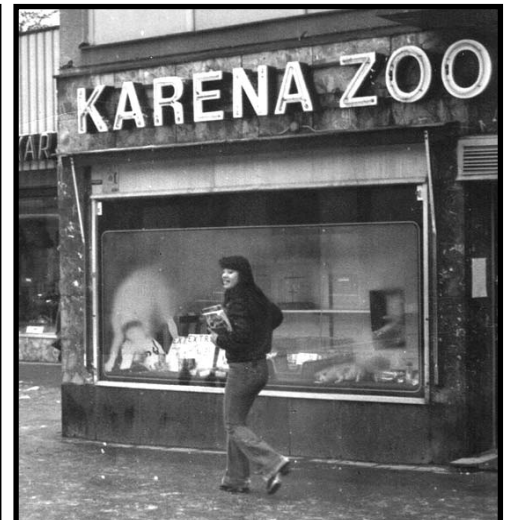
Ägandet övertogs 1984 av Eurostar AB.

En omfattande renovering genomfördes 1989-1991. Då minskades lokalytan så att endast 184 platser återstod. Återinvigningen skedde 1991. Invigningstalare denna gång var dåvarande fritidsborgarråd Anna Lindh.

År 2005 avslutade Eurostar sin verksamhet i Hagsätra och en epok i stadsdelens historia gick ur tiden.

Nyinvigning av Centrum 14 maj 1993

Konstnärlig utsmyckning i Hagsätra Centrum

I samband med att centrum byggdes anordnades en tävling om konstnärlig utsmyckning av torget, i samarbete med Konsthögskolan i Stockholm.

Första pris vann Marie Stenquist med skulpturen "Pojke på käpphäst". Arkitekt Kampmann blev så förtjust i pojken att han utformade centrumanläggningens neonskylt efter den.

1 september 2002 invigdes "Flicka med boll" skapad av konstnären Therese Clewestam.

Några år senare var det dags igen, då fick torget ytterligare ett konstverk, även detta skapat av konstnären

Therese Clewestam "Liten Hund".

I samband med invigningen av detta konstverk utlyste Lennart Ericsson Fastigheter AB, dåvarande ägare av centrum, en namntävling. Vinnare blev Hans Millbergs namnförslag "HAGGE".

Ett axplock av gästande artister genom åren

Bert Åke Varg

Lasse Karlsson

Karlbergs Musikkår

Zillah & Totte

Linda Gail Lewis

Bosse Parnevik

Cecilia Frode & Kjell Bergqvist

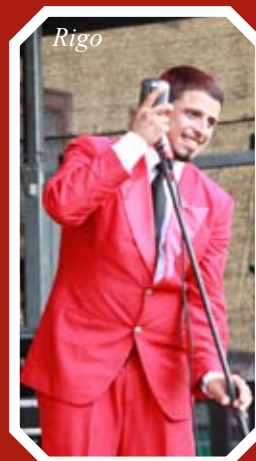
Kerstin Melin

Dr Krall

Rigo

Trio med Bumba

Jeja Sundström

Rosa Körberg

Bernt Rosengren

*Olle Eijlestad &
Anna Strandell*

Den Rovands

*Gösta Engström &
Svenne Rubin*

Johnny Lonn

Eddie Oliva

Ett stort tack till alla som lånat ut bilder till oss
Göran Holmertz
Inger Anbo
Svenska kyrkan i Vantör m fl

Källa: "Stockholm utanför tullarna". Stockholmia Förlag
"Vardag i Vantör". Höghus Förlag
Denna jubileumsutgåva är framställd i samverkan mellan:
Magazine V, Ikano Bostad och Hagsätra Centrum Företagarförening

Redaktion

Tommy Söderberg
Inger Sjunnevik
Klas Abrahamsson
redaktion@magazinev.se

Tryck
GTC Print AB

1 9 6 0 - 2 0 1 0

50 år

HAGSÄTRA
CENTRUM

